

VOL 3, No 75 (75) (2021)

The scientific heritage

(Budapest, Hungary)

The journal is registered and published in Hungary.

The journal publishes scientific studies, reports and reports about achievements in different scientific fields.

Journal is published in English, Hungarian, Polish, Russian, Ukrainian, German and French.

Articles are accepted each month.

Frequency: 24 issues per year.

Format - A4

ISSN 9215 — 0365

All articles are reviewed

Free access to the electronic version of journal

Edition of journal does not carry responsibility for the materials published in a journal.

Sending the article to the editorial the author confirms it's uniqueness and takes full responsibility for possible consequences for breaking copyright laws

Chief editor: Biro Krisztian

Managing editor: Khavash Bernat

- Gridchina Olga - Ph.D., Head of the Department of Industrial Management and Logistics (Moscow, Russian Federation)
- Singula Aleksandra - Professor, Department of Organization and Management at the University of Zagreb (Zagreb, Croatia)
- Bogdanov Dmitrij - Ph.D., candidate of pedagogical sciences, managing the laboratory (Kiev, Ukraine)
- Chukurov Valeriy - Doctor of Biological Sciences, Head of the Department of Biochemistry of the Faculty of Physics, Mathematics and Natural Sciences (Minsk, Republic of Belarus)
- Torok Dezso - Doctor of Chemistry, professor, Head of the Department of Organic Chemistry (Budapest, Hungary)
- Filipiak Pawel - doctor of political sciences, pro-rector on a management by a property complex and to the public relations (Gdansk, Poland)
- Flater Karl - Doctor of legal sciences, managing the department of theory and history of the state and legal (Koln, Germany)
- Yakushev Vasilij - Candidate of engineering sciences, associate professor of department of higher mathematics (Moscow, Russian Federation)
- Bence Orban - Doctor of sociological sciences, professor of department of philosophy of religion and religious studies (Miskolc, Hungary)
- Feld Ella - Doctor of historical sciences, managing the department of historical informatics, scientific leader of Center of economic history historical faculty (Dresden, Germany)
- Owczarek Zbigniew - Doctor of philological sciences (Warsaw, Poland)
- Shashkov Oleg - Candidate of economic sciences, associate professor of department (St. Petersburg, Russian Federation)
- Gál Jenő - MD, assistant professor of history of medicine and the social sciences and humanities (Budapest, Hungary)
- Borbély Kinga - Ph.D, Professor, Department of Philosophy and History (Kosice, Slovakia)
- Eberhardt Mona - Doctor of Psychology, Professor, Chair of General Psychology and Pedagogy (Munich, Germany)
- Kramarchuk Vyacheslav - Doctor of Pharmacy, Department of Clinical Pharmacy and Clinical Pharmacology (Vinnytsia, Ukraine)

«The scientific heritage»

Editorial board address: Budapest, Kossuth Lajos utca 84,1204

E-mail: public@tsh-journal.com

Web: www.tsh-journal.com

ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ У ПРОЦЕСІ МЕТОДОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**Овчаренко Н.А.**

*доктор педагогічних наук,
професор кафедри методики музичного виховання,
співу та хорового диригування
Криворізького державного педагогічного університету*

THE FORMATION OF THE INTELLECTUAL COMPETENCE IN THE FUTURE TEACHERS-MUSICIANS IN THE PROCESS OF METHODOLOGICAL ACTIVITY**Ovcharenko N.**

*Doctor of Pedagogical Sciences,
Professor of the department in methodology of musical education,
singing and choir conducting
in Krivoy Rog State Pedagogical University
DOI: [10.24412/9215-0365-2021-75-3-29-33](https://doi.org/10.24412/9215-0365-2021-75-3-29-33)*

Анотація

У статті розкрито результати теоретичного дослідження актуальної проблеми сучасної музично-педагогічної освіти – формування інтелектуальної компетентності майбутніх педагогів-музикантів у процесі методологічної діяльності. Метою статті є виявлення теоретико-методологічних аспектів формування інтелектуальної компетентності майбутніх педагогів-музикантів в процесі методологічної діяльності. Визначено сутність понять «інтелектуальна компетентність», «методологічна діяльність педагога-музиканта» та окреслено структуру методологічної діяльності педагогів-музикантів.

Abstract

The results of the theoretical explorations of actual problem in contemporary musical and pedagogical education such as formation of the intellectual competence of the future teachers-musicians in the process of the methodological activity are revealed in the article. The purpose of article is revealing of the theoretical and methodological aspects in formation of the intellectual competence future teachers – musicians in the process of the methodological activity. So meanings of such terms as «intellectual competence», «methodological activity of the teachers-musicians» and the structure of the methodological activity of the teachers-musicians are determined and outlined there.

Ключові слова: інтелектуальна компетентність, методологічна діяльність, майбутній педагог-музикант, музично-педагогічна освіта, структура методологічної діяльності.

Keywords: intellectual competence, methodological activity, future teacher-musician, musical and pedagogical education, structure of the methodological activity.

У перші десятиліття XXI століття у вітчизняній музично-педагогічній освіті значна увага в підготовці майбутнього педагога-музиканта фокусується на необхідності формування інтелектуальної компетентності, яка забезпечує динамічне мистецько-професійне й особистісне зростання в умовах стрімкого розвитку інформаційно-технологічного суспільства. Інтелектуальна компетентність є засадничою для фахової діяльності педагогів-музикантів, оскільки сприяє самоосвіті й самореалізації особистості, подоланню протиріччя між його інтелектуальним й емоційним самовдосконаленням та мистецько-практичною діяльністю.

Тому, сьогодні особливо нагальним є виявлення інноваційних напрямів формування зазначеної компетентності таких фахівців, до яких доцільно віднести опанування майбутніми педагогами-музикантами методологією наукових досліджень з музичного мистецтва та музичної освіти, оволодіння якою формує їх здатність володіти науковими методами пізнання, прийомами когнітивних процесів і застосовувати методологічну діяльність в предметній царині з фаху.

Мета статті – виявлення теоретико-методологічних формування інтелектуальної компетентності майбутніх педагогів-музикантів в процесі методологічної діяльності. Відповідно до мети визначено наступні завдання: розкрити сутність понять «інтелектуальна компетентність», «методологічна діяльність педагога-музиканта»; окреслити структуру методологічної діяльності педагогів-музикантів.

Інтелектуальну компетентність сучасні вчені розглядають як сукупність теоретичних знань, практичних умінь, навичок, досвіду, особистісних якостей учителя, що дають змогу здійснювати пошукову евристичну діяльність, самостійно добувати нові знання, аналізувати діяльність учасників навчально-виховного процесу, приймати рішення [2]. М. Маньшин, Т. Смиківська доречно вважають, що інтелектуальна компетентність є особливим типом організації знань, що забезпечує можливість прийняття рішень у визначеній предметній області. Науковці наголошують на значенності інтелекту, який визначає успішність будь-якої діяльності. Згідно їх слушної думки, інтелектуальна

компетентність є базовою для останніх компетентностей і відіграє інтегративну роль у формуванні професійної компетентності педагога [4]. Науковці, визначаючи сутність інтелектуальної компетентності, розглядають її як здібність володіти прийомами активних когнітивних процесів щодо осмислення, застосування, аналізу, узагальнення, оцінки і синтезу інформації, що дозволяє ефективно вирішувати професійні завдання різного рівня складності, використовуючи свої особистісні якості на основі індивідуального стилю з метою досягнення результату у визначеній предметній області.

У наукових доробках сучасних учених, інтелектуальна компетентність слушно досліджується одночасно як особистісне і професійне утворення, оскільки природні інтелектуальні здібності особистості, наразі її розумові здібності, здатності до запам'ятовування, знання і вміння накопичення досвіду спрямовуються на досягнення логічного, системного, аналітичного, асоціативного мислення, що викристалізовується, удосконалюється в її професійній діяльності. До важливих ознак інтелектуальної компетентності слід віднести її динамічність, що передбачає постійний розвиток здібностей, формування знань, умінь та сформованість цінностей інтелектуальної діяльності, як: потреба в пізнавальній діяльності, устремління до логічного і системного мислення, вміння вибудовувати асоціативний ряд, інтелектуальне самовдосконалення тощо. Тож, інтелектуальна компетентність визначається нами як динамічне професійно-особистісне утворення, яке базується на комбінації інтелектуальних здібностей, цінностей інтелектуальної діяльності та здатності до накопичення досвіду й використання знань, умінь для вирішення стратегічних і тактичних складних завдань в професійній діяльності.

До перспективних напрямів формування інтелектуальної компетентності майбутніх педагогів-музикантів слід віднести опанування основами методології наукового дослідження музичної освіти та музичного мистецтва, яка є системою наукових методів пізнання предмету дослідження, тезаурусу наукового дослідження, методологічних підходів та відповідних їм принципів і методів [5, с. 125] та методологічної діяльності дослідника, яка активізує розвиток наукового й системно-логічного мислення, безпосередньо впливає на формування прогностичних знань, умінь та цінностей інтелектуальної праці, тобто, у цілому – інтелектуального потенціалу особистості. Така думка підтверджується науковими розвідками І. Сафонові, яка слушно зазначає, що методологічна діяльність педагога-дослідника потребує «визначення чіткої продуманої стратегії, певного вектору наукового пошуку, що в сучасному дискурсі розглядається як план, прогнозування майбутніх дій, як бачення визначаючих діяльність перспектив, ціннісно-сміслових орієнтирів» [6, с. 180].

У кінці ХХ століття в педагогіці музичного мистецтва Е. Абдулін, відмічаючи актуальність і необхідність методологічної діяльності вчителя-музика-

нта, доходить узагальнення, що процес саморозвитку, самовдосконалення вчителя музичного мистецтва не можливий без уміння аналізувати свою мистецько-педагогічну діяльність; пошуку ефективних методів навчання і виховання музичним мистецтвом; вивчення інноваційних методів, методик, технологій музичного розвитку учнів [1, с. 4]. Науковець визначає сутність методологічної діяльності через прояв здібності самостійно думати, порівнювати, співставляти різні точки зору, виявляти свою власну позицію, науково обґрунтовувати та професійно обґрунтовувати її, досліджувати проблеми педагогіки професійної та загальної музичної освіти [1, с. 4]. Саме в процесі методологічної діяльності педагог-музикант застосовує наукові методи пізнання для відбору, систематизації інформаційного матеріалу, щоб ґрунтовно розкрити теми уроків музичного мистецтва; визначення сутності музичних творів та рівня їх художньої цінності; дослідження різних інтерпретацій і створення власного виконавського бачення творів, що виконуються учнями в урочній та позаурочній діяльності.

Методологічна діяльність педагога-музиканта є одним з найвищих видів його інтелектуальної діяльності, і включає такі діяльнісні процеси як *методологічний аналіз* і *методологічну рефлексію*. Методологічний аналіз, згідно думки Е. Абдуліна, є діяльність педагога-музиканта, яка базується на методологічних знаннях своєї науки, а також суміжних – філософських, наукових, художніх – областей і здійснюється на основі особистісно-творчого підходу (дослідницьких принципів, методів) до виявлення сутності професійно значеннєвих музично-педагогічних проблем, їх вирішення і цілісного наукового обґрунтування [1, с. 69]. У музично-педагогічній теорії до базових принципів методологічного аналізу віднесено: взаємозв'язку об'єктивності і суб'єктивності; єдності наукового і художнього; професійної направленості; єдності філософського, загальнонаукового і конкретнонаукового, – які забезпечують цілісність його здійснення. Застосування методологічного аналізу передбачає володіння педагогом-музикантом комплексом методів музично-педагогічного дослідження, а саме: теоретичних, як: аналіз і синтез, моделювання, наукові підходи тощо; емпіричних: педагогічне спостереження, бесіда, порівняння, опитування, вивчення музично-педагогічного досвіду, педагогічний експеримент тощо [1, с. 69 – 72]. Для розуміння сутності методологічного аналізу необхідно мати уявлення про його рефлексивну основу.

У дослідженнях сучасних вчених методологічна діяльність педагога є невід'ємною не тільки від когнітивної активності, а й методологічної рефлексії, а саме: рефлексії над рефлексією у вивченні будь-якого процесу педагогічного дослідження, і такий вид діяльності об'єктивно має професійний характер. Р. Шевчук вважає, що методологічна рефлексія, виникає на інтелектуальному ґрунті наукового пізнання та почала відігравати визначну роль також у сфері практики, що сприяє цілеспрямованому відбору найбільш ефективних принципів і способів практичної діяльності. Учений доходить

висновку щодо сутності методологічної рефлексії, яка є осмисленням та узагальненням процесу й результатів попередніх спроб пізнання для відбору, систематизації та удосконалення найефективніших способів пізнавальної діяльності [9].

Кожен педагог-музикант має навчатися досліджувати самого себе, аналізувати свою професійну діяльність, виявляти ефективність застосованих методів викладання, структурувати зміст музичної освіти й намагатися сформулювати для себе вихідні установки, принципи цього дослідження. Відповідно, до головних ступенів рефлексивної дії науковці відносять: первинний самоаналіз, конструювання програми саморозвитку, реалізація програми, узагальнюючий аналіз [1, с. 65]. Методологічна діяльність педагога-музиканта неможлива і без сформованої системи мотивів, пізнавального інтересу, потреби в створенні власних концепцій дослідження професійних питань, пошуку доцільних методів пізнання. Інтенсивність методологічної діяльності педагога пов'язана з рівнем сформованості мотиваційно-ціннісної сфери особистості.

Специфіка методологічної діяльності полягає в тому, що вона має зовнішні і внутрішні прояви. З одного боку, майбутні педагоги-музиканти мають бути компетентними щодо застосування необхідних наукових методів для пошуку й обробки необхідної інформації, створення оригінальної концепції дослідження для вирішення певної проблеми, аналізу основних тенденцій розвитку вітчизняної та зарубіжної музичної педагогіки; синтезу міждисциплінарного досвіду та досвіду різних видів мистецтв для кращого засвоєння учнями музичних творів; аналізу нових теорій музичної педагогіки тощо; з іншого – на основі методологічної рефлексії майбутні фахівці повинні здійснювати самоаналіз рівня власної мотивації, методологічних знань, умінь, здатностей здійснювати відбір найбільш ефективних наукових методів пізнання в процесі дослідження. Важливою є і здатність вчителя музичного мистецтва на основі аналізу існуючого світового мистецько-педагогічного досвіду, а також власної

рефлексії обґрунтовувати та узагальнювати методологічний досвід музично-педагогічної освіти й музичного мистецтва, а також відображати його в наукових та науково-методичних дослідженнях, а саме: у науково-методичних доповідях на науково-практичних конференціях; методичних рекомендаціях, навчально-методичних посібниках; наукових статтях, кваліфікаційних роботах на курсах підвищення кваліфікації тощо.

Для успішного здійснення перерахованих видів діяльності педагог-музикант повинен майстерно володіти методологічним інструментарієм, зокрема методами самомотивації для використання наукових методів пізнання в професійній діяльності, як: аналізу, синтезу, узагальнення, діагностики, конструювання, моделювання, експерименту, інтерпретації та іншими, які забезпечать ефективність формування музичної культури учнів, зростання їх пізнавального інтересу до музичного мистецтва і потреби в заняттях музичною творчістю.

Тож, за результатами теоретичного дослідження з'ясовано сутність поняття «методологічна діяльність педагога-музиканта», яка є одним з найвищих видів його інтелектуальної діяльності, що базується на методологічних знаннях і вміннях доцільно використовувати наукові методи пізнання в сфері музичної педагогіки і музичного мистецтва і включає такі діяльнісні процеси як методологічний аналіз і методологічну рефлексію для вирішення складних наукових і професійних завдань.

Вивчення специфіки методологічної діяльності вчителя музичного мистецтва дало нам можливість визначити види означеної діяльності: мотиваційний, інформаційно-пошуковий, гносеологічний, науково-діяльнісний, творчосамовдосконалювальний. Так, *мотиваційний вид* є діяльнісним проявом цільового спрямування, пізнавального інтересу, потреби вчителя музичного мистецтва в методологічній діяльності. *Інформаційно-пошуковий вид* – діяльність, у процесі якої застосовуються методологічні знання і вміння володіння методами пошуку й опрацювання інформаційних джерел, збирання даних для дослідження.

Рис. 1.1. Структура методологічної діяльності вчителя музичного мистецтва

Гносеологічний вид діяльності, спрямований на всебічне пізнання й дослідження науково-теоретичних і технологічних основ предмету вивчення. *Науково-діяльнісний вид* – діяльність, у процесі якої практично реалізуються методологічні знання і вміння: створювати концепцію дослідження, обирати і застосовувати доцільні наукові методи дослідження, здійснювати саме дослідження, інтерпретувати результати та підводити його підсумки. *Самовдосконалювальний вид* діяльності, спрямований на застосування умінь рефлексувати, аналізувати, усвідомлювати, узагальнювати власний досвід методологічної діяльності з метою підвищення професійного рівня і розвитку науково-дослідницьких здібностей особистості.

Усі види методологічної діяльності вчителя музичного мистецтва знаходяться в системному зв'язку з його діяльними функціями: мотиваційною, інформаційно-аналітичною, пізнавальною, науково-діялісною, самовдосконалювальною (рис. 1.1.). Тож, структура методологічної діяльності педагога-музиканта включає компоненти: мотиваційний, інформаційно-аналітичний, пізнавальний, науково-діялісний, рефлексивно-самовдосконалювальний.

Таким чином, за результатами теоретичного дослідження нами визначено поняття «інтелектуальна компетентність», яке розглядається як динамічне професійно-особистісне утворення, що базується на комбінації інтелектуальних здібностей, цінностей інтелектуальної діяльності та здатності до накопичення досвіду й використання знань, умінь для вирішення стратегічних і тактичних складних завдань в професійній діяльності; «методологічна діяльність педагога-музиканта», яка є одним з найвищих видів інтелектуальної діяльності педагога-музиканта, що базується на методологічних

знаннях і вміннях доцільно використовувати наукові методи пізнання в сфері музичної педагогіки і музичного мистецтва і включає такі діяльнісні процеси як методологічний аналіз і методологічну рефлексію для вирішення складних наукових і професійних завдань. Дослідження дало окреслити структуру методологічної діяльності педагога-музиканта, яка включає компоненти: мотиваційний, інформаційно-аналітичний, пізнавальний, науково-діялісний, рефлексивно-самовдосконалювальний.

Список літератури

1. Абдуллин, Э. Б. (2002). *Методологическая культура педагога-музыканта*. Москва: Академия.
2. Дзюбенко І. (2010). Формування пізнавально-інтелектуальної компетентності в системі підготовки майбутнього вчителя. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. Умань, 2(1). <http://znp.udpu.edu.ua/article/view/188030>.
3. Закон України «Про освіту». – Київ, 05. 09. 2017. – № 2145-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
4. Маньшин М.Е., Смыковская Т.К. (2013). Формирование интеллектуальной компетентности учителя как одна из приоритетных целей современного высшего образования // *Фундаментальные исследования*. – 2013. – № 6-4. – С. 1003-1007; URL: <https://fundamental-research.ru/ru/article/view?id=31680> (дата обращения: 02.09.2021).
5. Овчаренко Н. А. (2018). Методологічні основи музичної освіти. *Музична освіта: філософський, музикознавчий та педагогічний наголоси: монографія* / За ред. Н. А. Овчаренко, Я. В. Шрамка. Кривий Ріг: ФО-П Чернявський Д. О. С. 122–170.

6. Сафонова І. О. (2016) Методологічна культура педагога-дослідника в аспекті гуманітарності. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 5(74). С. 179 – 191.
7. Смирнова І. В., Мосина М. А. (2018). Структура и уровни сформированности интеллектуальной компетентности студентов-биотехнологов. Вестник ПНИНУ. Проблемы языкознания и педагогики. № 2. С. 148 – 156.
8. Смирнова І. В., Мосина М. А. (2016). Феномен понятия «интеллектуальная компетентность». Успех современной науки и образования. Т. 1. № 8. С. 57 – 59.
9. Шевчук Р. М. (2016). Методологія наукового пізнання: від явища до сутності. Філософські та методологічні проблеми права. 1(11). С. 31 – 44.
10. Ярыгин О. Н. (2013). Модель интеллектуальной компетентности как обобщение модели творческой деятельности. Вестник ТГУ. 1(23). С. 382 – 387.